

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

66. Omnibus omnia quam mirabiliter fieret.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

vxorem Teruatensis, Christo similiter adiunxit; & Reges Nuliagri, & Vlates, insularum Amboino affinitum, cum eorum populis Ecclesie addidit; & propiorem Molucis, tota cum Insula Rosolao illius toparcham, cui suam Francisci imposuit nomen, & de Saraceno, vel ethnico, fecit tam serium, fortemque Christianum, ut profiteretur, si orbis vniuersus, nedum finitimi quibus vndique cingebatur Mahametani reges, tentaret armis fidem reuellere, quam P. Xaverius sibi altè defixerat, frustra fore omnes mortalium conatus, quod Petrus Martinez Lusitanus ex eo audisse retulit. De Rege vero Maldiuarum habent tabulæ publicæ ex testimonio Petri Principis ipsius filij, fuisse à S. P. Francisco ad fidem perductum, initiatum vitali lauacro, & Manuelis nomine insignitum: habent quoque de Rege Celebis insulæ (quam alij Macarem vocitant) fuisse ab S. Apostolo cum fratre principe, multisque clientibus baptizatum, cum germano ipsius, quod ex eius filia Leonora auditum sæpius docet iisdem ex actis Ioannæ de Mello testificatio. Sic Deo placitum ut quæ illum insula mouerat ad tentandum australem Oceanum, eius licet nouis rationibus deinde, ad prædicandum Molucensibus interuersi; laboribus tamen postea frueretur, quorum ideo prætermissa est à me distincta narratio, cum eius itinera, & Molucensem expeditionem libro secundo describerem, quod nihil reperissem de iis expressius quam quod ea quam dixi regis lilia significauerat. Subdidisse alios etiam Christo reges, & baptismi sacrassè caractere certum est, de quibus et si sigillatim, silent acta, & tabulæ quod lapsu annorum interciderent eorum nomina, sed confirmat fides summorum Pontificum dum aiunt. *Multi illarum nationum Reges, & Magni principes, ingenti cum fidei nostræ emolumento, suau Christi iugo colla subdiderunt.*

66

Omnibus omnia quam mirabiliter fieret.

Restat nunc illam explicemus solertiæ partem quam in reuocandis ad frugem perditis, Xaverij caritas mirabiliter occupauit; de qua forte non nemo absurdum putauerit, si dicam ab eo haud paulo validius agendi comitate, & suauitate amabili expugnatos, quam auctoritatis pondere, quæ illi apud omnes & virtutum exemplis, & miraculorū reuerentia parta erat; adiungebat se promiscue omnibus familiari consuetudine: sed vltu magis domestico, cum iis qui pessimè animo laborarent: dissimulabat nosse, cuius essent farina, impudici, homicidæ, adulteri, sceneratores, exsecratores diuinorū, & si quid detestabilis, ut copularet eos sibi affectu beneuolo, qui primus illi erat, ad inuadendos non multo post, sanandosque illorum animos, accessus: somniant ferè qui arma profitentur, se à pietate, & Christianis officiis immunes, verum inter Indos vitam agebant in omni licentia dissolutissimâ, eorum se tamen inuito mori accommodabat Sanctus, vltro ad multa cæcitiens & surdus, quæ inueterata illorum effutiebant improbitas, ne illos ab se auerteret, velut ab censore potius quam contubernali. Quædam ex ipsis factu procliuia, interdum peribat, quanquam iis minimum egeret, sed opinionem fiducia suæ constare illis volens; deferebat vero etiam non rogatus alia commodi grauioris, dolens apud illos, quod se pro externo magis quam amico haberent

berent. Erant ipsi quandoque calcei dissuta cute tam laceri vix vt pedi hærerent, optabat miles nouos ei donare, habiturus non paruum gratiam si eos admitteret; ergo illos denique proferentem, & beneficium excusatione præuia ornantem, quod essent aluta non religiosa, sed crocea; excepit Xauerius hilaris, multumque gestiens, & lepidum inquit, plane commentus es, vt offerendis calceis amicum obstringeres, coloris nomine calceos retineres? statimque calceos induit, & viden vt pedi concinne adhærent? nec dedecet, vt etiam ipse non incompositus, in militari calceamento compaream? vltus iis calceis tamdiu, quoad commilitones eorum aspectu conciperent, quanti faceret quæ ipsorum erant, rogauit militem vt pateretur nigro tingi, ne cum in terram excendisset exhiberetur à pueris. Nautim ex Collegiis in longinqua conscendens præter breuiarium, castulam lineam seu superpellicum, & supellectilis factæ sarcinulam, nihil secum portabat; de necessariis ad victum prorsus nihil: classarij milites quibuscum vehebatur, loturo subuculam commodabant per vices tantisper detritum ex suis indusium; ita suam vna leuabat paupertatem, & eorum sibi conciliabat benevolentiam, ad hæc in contubernia se dabat, inuitabatque se vltro cum iis ad mensam, non grauis, & tetricus conuiuia, sed lepidus atque omnium horatum, & condiebat escas sermone iucundo, & hilari, quo illis suauius maledicos, & obscenos subtraheret, quibus alioqui absente illo fuerant indulturi. Fallunt vt plurimum vectores otiosi longa tædia navigationum vno ludo, vnum illis hoc opus, quo vitam cum tempore absumant. Notatis igitur vir sanctus qui essent maxime rixosi, & irritabiles, iis potissimum ad latus assidere; offensam præferre, si aduentante se occultarent folia, vel tesseras; non ignorare se quid iis liceret, religiosos quid deceret; non posse illos Monachorum ritu precari perpetuo, ludo militibus haudquaquam interdictum; sed rixis, fraudibus, & contumeliosis in Deum vocibus. Sic ipsi repetito alacriter ludo partes committere, condiciones ferre, ludere, ipsomet Xauerio iudice controuersiarum quæ inter ludentes nascerentur, demum absque Dei offensa transigi ludus insons; quem ex eo quæstum, aucupabatur quidem B. Apostolus, sed ex illa omni meditatißima domestica cum iis familiaritatis arte, assequabatur aliquid longè præstantius, solus enim exinde cum solis, iniecto vt erat solitus de bello, vel aliis ipsorum rebus colloquio, efficiebat sensim vt se ipsi subirent, & introspicerent, statu quam viuerent deplorando, & lamentabili; loco ad inferos quam præcipiti penderent, & lubrico, inter pericula belli, & maris perpetua, mortisque tam perhorrescenda quam esset illorū inuisa Deo, & superis vita: quibus monitis confirmant qui coram spectauerant complures adiecisse animum ad vitam religiosorum ordinum, nedum ad probè Christianam, quod in istiusmodi genere petulantia militaris, possit instar prodigij censeri. Nec dissimiliter idem cum mercatoribus factitabat, qui & ipsi in hæc ima incurui, & infossi, agrè vnquam attollunt oculos, in sublimes illas, immortalesque diuitias

quibus obtinendis si darent contentionum suarum inanium partem millesimam, computarentur inter Sanctos: at illas miseri, orbe plus medio per saevas tempestates & innumerabiles ærumnas circum nauigato, vident sæpius leui flatu subuerti, aut saxo allifas frangi forberique cum bonis, & vita, ipsaque non raro anima infelici. Horum igitur personam sibi pariter induebat, studebat emolumentis, nauibus bene precabatur, interrogabatque sollicitè, & crebro de illarum cursu perinde vt cum iis negotiorum societate neceretur. Verum inter illos de commerciis, portibus, mercibus, vendendis, emendis, lucrorum accessionibus dum fabularetur, & fauente aura desideriis eorum velificaretur, flectebat callidè in diuersa cursum, iubebatque illas quibus æstuabant quaestuosas curas, cum cœlestibus conferre; fluxas opes ex luto, & sanic concretas, cum æternis illis, quarum summa par Deo atque ipsemet Deus, at nos animæ viles inquiebat, prærogatiuâ magnificentiæ condecoramus caduca, & puerilia hæc bona; illorum possessione supercilium tollimus, iactura prosternimur, quasi desperabundi meliorum, ac velut nihil restet nostris conatibus & periculis dignius, præter argentum Iaponiæ, Sinarum serica, & aromata Molucarum. His ille, adiuncta illa Christi sibi familiarissima & ineluctabili phalarica, *quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima vero sue detrimentum patiatur?* multorum perfregit animos, Deoque expugnauit, fuitque in iis qui nauim ac merces venderet distractisque in pauperes pretiis religiosam iis paupertatem, vitamque coëmeret. Certè magnam hinc cepit diligentiam suam fructum, quod eorum permultos fecit in Deum valdè liberales: cum enim assidue occurfarent puellæ nundinarij pudoris, ad honestatem reuocandæ; habebat paratam apud illos semper dotem idoneam qua ipsas pudice elocaret. Iam suis Neophytis quam se gratum præberet, atque affabilem, vt eo sui amoris vinculo, Christo illos adstringeret fortius, nec pigeret illos susceptæ legis, patet ex iis non obscurè quæ illorum bono parens optimus & egit, & pertulit: ferebat mirè patienter mores illorum insulsos, & Barbaros, iisque se ex parte conformem exhibebat, vt suorum partem iis imprimeret. Sed præ omnibus cauebat ne quid ab iis maius exigeret, quàm quod posset ab hominibus diu facinorosis, seclerique incoctis, post conversionem illico præstari. Quod autem plurimum valdè inopes essent, Paraui potissimum & Comorinenses piscatores, exorauit iis primum ab India Præfecto, post etiam ab Rege Lusitanæ Ioanne tributum annum condonati quod extorquebatur ex iis admodum seuerè, insudauit quoque magnopere, tum vt arma regum affinium ab iis defenderet, quæ religionis odio illis intentabant; tum auaritiâ ministrotum, vnius præcipue a quo tyrannicè vexabantur. Indiarum præfectis hic persuaserat, vt iis domandis regis nomine conflarent exercitum, præfectos Xaverius regis metu ab eo deterruit, minatus ad Regem daturum de ipsis literas, & ad Principem Cardinalem Sacrorum Præsidentem quaesitorum, tanquam de intestinis fidei hostibus & impiorum supplicio plectendis. Nancresumpta tantisper (facit enim ad ea quæ sequentur) arte illa, adiungendi sibi

sibi animos perditorum, ut eorum lucrifaceret salutem, audiamus de illa quid tradat Laurentius Figuererius, qui & Sanctum norat, & exploraue- rat, [Consuetudo, inquit, vsusque domesticus P. M. Francisci, tam erat simplex & demissus, tam vera sui abiectioe humilis, ut esset nemini vnquam grauis; domi quilibet, & sortis quamlibet tenuis, qualicumque animam de causa eum libere adibat, nullo scrupulo inurbanitatis: quas ne- ctebat eum quouis hominum genere necessitudines, fructus illi tulere vberrimos conuersarum ad Deum animarum; nam ut quem nouerat fecleratiorem, eod in eum versabat penitius, exhibebat se illi magis comem vesebatur cum illo versabaturque familiarius; ac ne percelsi quidem initio illorum flagitiis videbatur multo minus ea exhorretere, & abomi- nari: ut aurem semel, eos sibi obsequiis & comitate addixerat tum vero exerta qua loquens pollebat sanctimoniam efficacitate, mutabat omnino in alios quam prius fuerant, & ceno ereptos vitiorum, transformabat non modo in hostes & ofores antea vitæ, sed in cultores virtutis Christianæ, tam sibi dissimiles ut dignosci vix possent. Quod tam suaui- ter conficiebat & paccate, vix ut hoc ipsimet aduerterent, nec auditus sit vnquam quisquam de illo dolere aut queri. Præter hæc, eius autho- ritas, & cum sui contemptu magnificentia; eius erant ponderis apud omnes, nemo ut poscenti, negare aliquid sustineret, sic vbiuis degeret, quocumque isset, Dei obsequio, & amore implebat omnia; vbiique ani- mas illi asserebat, ardore enim diuini Spiritus quo flagrabat; suauitati morum affabili eiusque viuendi exemplis insignibus, obisti non poterat] Hæc Figuererius, quod inter alia fuit maxime luculentum, cum de con- fessione ferat, & fideli, nescio quem interpellare aggressus est qua mul- tos iam annos caruerat. Nam hic pium momentis consilium reiecit tunc obstinatius; sed hanc postmodum repulsam tantopere doluit, ut nec cibi, nec somni, partem vllam prius admitteret, quam multis cum lacrimis ad Sancti pedes accederet, audiri que ab eo de vitæ criminibus flagitaret. De- nique ut testatur flens quidam in illius actis, complectebatur omnes fa- miliari vsu, & omnes efficiebat Sanctos. Hac tamen facili, & sancte versatili consuetudine, qua se militibus militem, nautam nautis, & om- nibus omnia fingebat, multorum iudicia in transuersum iere, inspectu superficiario delusa. in iis Iacobus Noromnius, nobilis Lusitanus, qui cum eius videndi desiderio teneretur de quo fama pridem acceperat, con- tigit eadem quadremi ut fortè cum illo veheretur: Portu mox egressus de illo inquit, monstratur ipsi, sed longè alius ab eo quem mente fabri- carat, expectabat (quod solent qui saporem non norunt purgatissimæ vir- tutis) hominem cælo lapsum; sua sanctimonia innolutum, siue in cor- pore siue extra corpus, ignarum: siue cibo, & potu, & verbis, nec se in publicum nisi ad edenda miracula, & conciones nunquam prius auditas proferentem, at ecce videt ludentem scacchiis cum gregario milite fortè nauis totus nequissimo, qua re plurimum conturbatus, versusque ad eius iudicem. Hiccine, ait, ille sanctus? absit hoc de illo sentiam; Clericum

magis de triuio arbitret; nec Petri Castrij cognati sui mira de Xauerio narrantis, & grandia, vllis sermonibus se. fuit Noronius ab ea opinione dimoueri, quod identidem inuestigans, reperiret sanctum modo nautica cum turba, nunc cum militibus otiose loquentem. Deuenerant ad fauces fluminis in ora Malabarum, exscenderantque ad aquationem; & Xauerius in syluam, quæ ripæ confita, se solus abdidit; quod conspiciatus Noronius qui magis inspector quam venerator Sancto immincbar, mitatusque, quid esset quamobrem se illuc penetraret, pone indagatorem seruum sequi iussit, & sibi quicquid in eo deprehendisset renuntiare diligenter; inuentum post multos circuitus, quæ sylua densior, videt seruus inter spissa latere virgulta, nixumque genibus, ardenti ore, defixis in cælum, absque vlllo motu luminibus, pendere in aëre: ex templo ad herum recurrens, vrget veniat ipsemet, & fiat eius quod compererat spectator, festinat Noronius & cum eo non pauci curiositatis eiusdem comites, contemplantur sublimem, & extra se positum, quamdiu, & quàm proximè libuit, ipso nec eorum, nec sui tum conscio, intellexitque demum vir nobilis non esse presbyterum vt somniauerat triuiale, sed tanto sanctiorem quanto ipse iudex fuisset iniquior, & in nauis quidem Apostolum, extra nauim Angelis supparem, ex coque apud se in posterum precium illi suum dedit, ex quo illum antea spreuerat. Multum ab hoc diuersus aliorum, etiam ethnicorum sensus qui morum, ac vitæ candorem mirati, cum tanta iunctum comitate, asperitatem erga se constantem & duram; cum humanitate in alios, prosequabantur illum pari amore, & obseruantia, quasi hominem, vt aiebant, de cælo missum. Vulgo Iapones dicitabant posse absque radio, & lassitudine cum sancto Bonzio terram percurri vniuersam. Nempe ad illorum curiosa ingenia sese accomodans metiebatur cum iis cælum, motusque & ordines stellarum, defectus Lunæ ac Solis causalque illorum, iis exponebat; ventorum ortus, fulmina, grandines, concretiones niuium, & talia nondum iis audita diserebat; verum aliquo semper interiecto, de potentia conditoris de prouidentia orbem moderante, de vero Dei cultu, quibus audiendis suspensos tenebat incredibili voluptate.

Et hætenus quidem à me descripta est magni Apostoli amabilitas potius, quam illius fructus, & emolumenta, conuersiones videlicet auersorum à Deo, & omni salute mortalium. Paucas hic ad plurium speciem memoro, ex tenaci omnes, & bithuminosa palude, propeque inextricabili, hoc est infana voluptate. Nam in tanta palam thorum licentiâ; diuersitate conuenatum peregrina; conditionibus negotiatorum militum, ministrorum; amantate cæli, ac soli tam benigna, & molli, tot præquam inter Europeos diuitiis, atque delitiis, dominari lasciuiam in India quam alibi turpius & impudentius non putem mihi pluribus probandum: sed in extrahendis, euoluendisque ex lacu illo fædo & piceo capillorum tenuis depressis hominibus, dici non potest Magni Xauerij quanta dexteritas, quàm potens & multiplex felicitas fuerit. Prima illi
ad

ad hoc, & rata lex fuit, demereri sibi concubenarios partim officiis, partim fingificatione benevolentia; imo & pellicum ipsarum amicitiam aucupari; mirumque, sat scio, videbitur hominem Virginem, & Angelici candoris propudiosas feminas adeo non abhoruisse, ut ea ipsius fiducia plurimum niterentur, vterenturque illius patrocino apud viros, ad impetrandas vestes, siue alias nugas mundi muliebris quas seipsis diffusa, per se poscere non auderent: & nullo suspitionis laeuae indicio vir sanctus, sed velut plenissime persuasus, vxores esse veras si liberae; castas vero si seruae, intercessor pro illis apud earum amafios accedebat; nec parui pendebat, si amborum sibi pararet fiduciam, habereturque pro ingenue simplici, fuci omnis experte, nec obseruantius oculato.

Conueniebat interdum istiusmodi genus, & forte infantem illic videns, ex vetitis domini qui, cum loquebatur, amoribus susceptum blandiebatur illi miris modis, tollebat in brachia, deosculabatur, arridebat, ac demum quaerebat ubi mater? prodeuntemque accipiebat iis titulis & honore qui matrem familias & vxorem legitimam decerent, laudabat illi filiolum, formosum, & venustum; monebat Dei esse munus; haud minori fortunae, quam felicitati perpetuae, & gloriae natum, educaret illum tam sedula & Christiana cura, ne tanto bono excideret, sed esset cum illo aeternum beata; & haec interpungebat paucis sed aculeatis de bonorum praemiis & supplicio damnatorum, tum redire ad pueri laudes, auspiciam sortem vtriusque parentis, tam caro pignore, commendare, abiens denique confixis vitali stimulo infelicium animis, vtriusque secum benevolentiam referre, amplamque copiam quoties luberet redeundi, securus se semper optato reditum: tendebat dissimulante hos laqueos venator industrius intentus in praedam ut postconseruat, opportunè stringendam: imo ille quandoque solus eius familiaris, & beneuolus aditus, arte quauis alia omissa, praeter comem, & ingenuam, amabilitatem, quae quod scirent omnes videbatur nescire, & caecutire ad ea quibus offendebantur omnium oculi; is, inquam, aditus, saepe illi subdebat proteruos in suis flagitiis homines, quos forte vis nulla grauior flexillet. Degebat Meliapore nobilis ex Europa locupletissimus, & si quis alius vrbauitate mira liberalis; sed vsque adeo infatuatus insanis amoribus, ut proiecto pudore, videretur iis gloriari, sibi que splendori vertere, quod publica execratione damnabatur: illum Xauerius pro solenni suo cum sibi arcta necessitudine copulasset, adire statuit, eique ad mensam cum sua discumbenti, improuulus, sed ex proposito adstetit, & salutato perhumaniter vtrique arridens, adsum, inquit, Domini mei hac hora non temerè, sed quia nullus negotio quod ago, articulus aptior, est porro negotium quod fero non aliud nisi vobiscum ut prandeam, ecquid supererunt quae edam aliqua saltem mensae analecta? pregensque alia intulit auditu iucunda minimeque suspecta captati ab eo temporis ad reprehendendum vtrumque idonei, ne accingerentur ad defensionem; hic vero nobilis, quod ex decore aliud non liceret, prolixè sibi, eius

inter

67

Conuersiones
singulares af-
fabilitate
Xan peractae.